Lausunto selvitysmiehen luonnoksesta hallituksen esitykseksi valtionosuusjärjestelmän uudistamisesta

62/00.001/2014

KH § 83

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman mukaan valtionosuusjärjestelmä uudistetaan osana kuntarakenneuudistusta. Järjestelmää yksinkertaistetaan ja selkeytetään. Järjestelmän kannustavuutta parannetaan. Hallitusohjelman mukaan uudistuksen tavoitteena on, että perusopetuksen rahoitus jatkossa perustuisi nykyistä enemmän perusopetuksen toimintaympäristöä kuvaaviin indikaattoreihin. esimerkiksi kunnan maahanmuuttajien väestöosuuteen, aikuisväestön koulutustasoon sekä työttömyysasteeseen.

Hallitusohjelman mukaan kuntauudistusta ohjaavassa lainsäädännössä otetaan käyttöön kuntauudistusta edistäviä välineitä. Tavoitteen on muun muassa poistaa lainsäädännöstä sekä kantatalouden rahoitusjärjestelmästä kuntaliitoksia vaikeuttavia tekijöitä.

Valtiovarainministeriön asettaman selvitysmiehen toimeksiannon mukaan valtionosuusperusteiden uudistamisessa tuli tarkastella muun muassa perusteiden läpinäkyvyyttä, lukumäärää, päällekkäisyyksiä, korvaustarpeita, ajanmukaisuutta ja soveltuvuutta kuntarakenteen ja palvelutarpeiden muutoksessa. Tavoitteeksi asetettiin uudistaa kuntien valtionosuusjärjestelmä hallitusohjelmassa linjatulla tavalla siten, että uusi lainsäädäntö tulisi voimaan vuoden 2015 alusta.

Lähtökohtana on, että valtion ja kuntien välinen kustannustenjako ei muutu valtionosuusuudistuksen johdosta.

Esityksen pääasiallinen sisältö:
Valtionosuusjärjestelmästä ehdotetaan poistettaviksi nykyiset erilliset valtionosuusperusteet, jotka koskevat yleisen osan määräytymisperusteita, sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallisia kustannuksia, esi- ja perusopetuksen, yleisten kirjastojen laskennallisia kustannuksia sekä taiteen perusopetuksen, yleisten kirjastojen laskennallisia kustannuksia sekä taiteen perusopetuksen ja yleisen kulttuuritoimen määräytymisperusteita.Samalla määräytymisperusteiden lukumäärää ehdotetaan vähennettäväksi ja poistettavaksi päällekkäisyyksiä sekä määräytymisperusteiden porrasteisuus, josta on aiheutunut esteitä kuntien yhdistämistilanteissa.

Uuden järjestelmän peruspalvelujen valtionosuuden laskennalliset kustannukset perustuvat keskeisesti ikäryhmittäisiin kustannuksiin ja sairastavuuteen. Ikäryhmitys pohjautuu pääosin nykyisiin ikäluokituksiin. Uudessa järjestelmässä ehdotetaan kuitenkin otettavaksi käyttöön uusi 16-18 vuotiaiden ikäryhmä. Sairastavuuskertoimen

osatekijöitä olisivat terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuolto. Terveydenhuollossa sairastavuuskertoimen kustannustekijöinä otettaisiin huomioon keskeiset erityiskorvattavat sairaudet, joista kullekin määritetään niiden yleisyyden ja hoitokustannusten perusteella erilliset painokertoimet. Lisäksi terveydenhuollon kustannustekijänä käytetään alla 55-vuotiaiden työkyvyttömyyseläkeläisten painokerrointa. Vanhustenhuollon kustannustekijöinä sairastavuuskertoimessa otettaisiin huomioon vanhusikäluokille tyypilliset erityiskorvattavat sairaudet, joille kullekin määritetään niiden yleisyyden ja hoitokustannusten perusteella erilliset painokertoimet. Sairastavuuskertoimen sosiaalihuollon kustannustekijänä otetaan huomioon pelkästään alle 55-vuotiaiden työkyvyttömyyseläkeläisten painokerroin. Sairastavuuden painoa valtionosuusperusteena ehdotetaan korotettavaksi ja ikärakenteen painoa pienennettäväksi.

Muina laskennallisina valtionosuusperusteina ehdotetaan otettavaksi käyttöön työttömyyskerroin, vieraskielisyyskerroin, kaksikielisyys, saaristolaisuus, asukastiheyskerroin ja koulutustaustakerroin.

Kriteerien toisena osana ehdotetaan, että valtionosuusperusteena käytettäisiin saamelaisten kotiseutualueen kunnan, syrjäisyyden ja työpaikkaomavaraisuuden lisäosien määräytymisperusteita.

Sekä laskennallisille kustannuksille että lisäosien määräytymisperusteille vahvistettaisiin vuosittain perushinnat valtioneuvoston asetuksella.

Verotuloihin perustuvan valtionosuuden tasauksen tasausrajaa korotettaisiin 100 prosenttiin. Tasauslisäksi ehdotetaan 80 prosenttia tasausrajan ja kunnan asukaskohtaisen laskennallisen verotulon erotuksesta. Tasausvähennystä ehdotetaan alennettavaksi 30 prosenttiin tasausrajan ylittävästä euromäärästä. Tasauksessa otettaisiin lisäksi huomioon 50 % voimalaitosten kiinteistöverosta.

Tehtäväkohtaisista valtionosuuden määräytymisperusteista luopumisen vuoksi myös kotikuntakorvauksia koskeviin säännöksiin ehdotetaan vastaavat muutokset.

Valtionosuusjärjestelmän uudistuksesta johtuville kuntakohtaisille muutoksille ja kotikuntakorvausten muutoksille ehdotetaan viiden vuoden siirtymäaikaa.

Selvitysmies on valmistellut luonnoksen hallituksen esitykseksi, jonka mukaisesti hän ehdottaa valtionosuusjärjestelmää uudistettavaksi. Valtionosuuslaskelmat on päivitetty vuoden 2014 valtionosuusmäärien tasolle.

Lausunnossa tulisi kiinnittää erityistä huomiota seuraaviin asiakokonaisuuksiin:
- ehdotettaviin kriteereihin

- ikäryhmien ja sairastavuuden painoihin
- muiden kriteereiden painoihin
- määräytymisperusteiden laskentaperiaatteisiin
- verotuloihin perustuvaan valtionosuuden tasaukseen
- siirtymätasauksen kestoon ja porrastukseen.

Lausunnot pyydetään toimittamaan 4.4.2014 klo 16.00 mennessä sähköpostitse osoitteeseen valtiovarainministerio@vm.fi.

Esityslistan oheismateriaalina on kuntakohtaiset laskelmat, esityksen vaikutus kuntien valtionosuuteen vuoden 2014 tasossa maakunnittain sekä vaikutus kuntakoon mukaan.

Lisätietoja asiasta antaa hallintosihteeri, puh. 044 7104 406.

VA KUNNANJOHTAJA:
Hyrynsalmen kunnanhallitus toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Lähtökohtaisesti valtionosuusuudistuksen tavoite järjestelmän yksinkertaistamisesta, selkeyttämisestä ja päällekkäisyyksien poistamisesta on kannatettava.

Hyvänä uudistuksessa pidetään myös sitä, että sairastavuuden painoarvoa kuntien valtionosuudessa kasvatettaisiin. Kuitenkin toteutuessaan selvitysmiehen esitys kasvattaisi jyrkästi kuntien ja maakuntien välisiä eroja. Hyrynsalmen kunnan kannalta lopputulosta voidaan pitää kohtuuttomana. Mitä kauempana keskuskaupungista kunta sijaitsee, sitä suuremmat keskimäärin olisivat valtionosuusmenetykset. Mikäli tavoitteena on turvata kuntalaisten lakisääteiset palvelut koko maassa kohtuullisella vero- ja maksatusrasituksella, ei uudistuksella saavuteta tätä päämäärää. Esitys lisää kunnallisveroprosenteissa olevia eroja. Hyrynsalmen kunnan osalta laskennallinen vaikutus tuloveroprosenttiin olisi +2,5 - + 6,00 %-yksikköä. Toteutuessaan valtionosuusuudistusesitys siis kasvattaisi kuntien välisiä eroja ja vaikeuttaisi merkittävästi kuntien kykyä turvata kansalaisten peruspalvelujen saatavuus kaikkialla Suomessa.

Esityksessä olosuhdetekijöiden painoarvo on jäänyt liian pieneksi. Erityisesti syrjäisyys ja harva-asutus aiheuttavat kuntien palvelutuotannolle sellaisia lisäkustannuksia, jotka pitäisi ottaa voimakkaammin huomioon valtionosuusjärjestelmässä. Kainuun kuntien kannalta syrjäisyysluvun määräytymisperusteiden uudelleen tarkastelu on tärkeä, jotta olosuhdetekijöiden osalta kansalaisten yhdenvertainen kohtelu tulee huomioonotetuksi. Hyrynsalmen kunta esittää, että kaikille kunnille, joille on määritelty syrjäisyysluku (yli 0,50) maksettaisiin lisäosaa kertoimella, joka laskettaisiin kaavalla 1+ syrjäisyysluku.

Erityisen harvan asutuksen kunnille aiheutuu kuntalaisten palveluiden järjestämisestä samankaltaisia kustannuksia kuin saaristokun-

nille ja siksi on perusteltua ottaa valtionosuuden laskennallisissa kustannuksissa huomioon erityisen harva-asutus saaristolaisuuden lisäksi.

Valtionosuuden kriteereissä ikäryhmien painotuksessa tulee lisätä riittävä painotus yli 75 - 84 vuotiaiden ryhmään. Itä- ja Pohjois-Suomessa asukkaiden elinaikaennuste on alhaisempi kuin vastaavien ikäluokkien Etelä- ja Länsi-Suomessa. Samoin vanhusväestön eläketaso on matala ja siten riippuvaisuus kuntien tuottamista peruspalveluista on suurempaa verrattuna niihin kuntiin, joissa eläkeläisten tulotaso on parempi.

Hyrynsalmen kunta pitää hyvänä, että verotulokertymään perustuvassa valtionosuuksien tasauksessa tasausrajaa ollaan nostamassa nykyisestä 91,86 prosenttiyksiköstä täysimääräiseksi. Uudistuksessa esitetään, että noin puolet voimalaitosten kiinteistöverojen tuotosta palautettaisiin tasausjärjestelmään. Vesivoimalaitoksista ja voimalaitosaltaista suurimmat haitat kärsivät nimenomaan sijaintikunnat. Hyöty menee omistajille. Valtionosuusuudistuksen jatkovalmistelussa verotulojen tasauksen omavastuuosuus on poistettava.

Esityksessä ehdotetaan valtionosuusjärjestelmän uudistuksesta johtuville kuntakohtaisille muutoksille ja kotikuntakorvausten muutoksille viiden vuoden porrastettua siirtymäaikaa. Hyrynsalmen kunta toteaa, että edes pitkä siirtymäaika, kun kunnat joutuvat sopeuttamaan toimintojaan, ei riitä turvaamaan valtionosuusuudistuksessa eniten menettävien kuntien edellytyksiä järjestää asukkaidensa palvelut.

Päätös: Kunnanhallitus hyväksyi.

Asianmukaisesti allekirjoitetusta ja tarkastetusta pöytäkirjasta kirjoitetun otteen oikeaksi todistaa:

Hyrynsalmella 4.4.2014

Tuula Heikkinen
Pöytäkirjanpitäjä

Jakelu valtiovarainministerio@vm.fi

MUUTOKSENHAKUKIELTO
Oikaisuvaatimus/Kunnallisvalitus

Muutoksen-hakukielto ja sen peruste	[x] Koska päätös koskee vain valmistelua tai täytäntöönpanoa, kuntalain 91§:n nojalla tästä päätöksestä ei saa tehdä oikaisuvaatimusta eikä kunnallisvalitusta. [ ] Muu peruste, mikä

Liitetään päätökseen / otteeseen